NORSK PEDAGOGISK STUDIESAMLING
12. FEB. 19[illegible]2

HJERTE BLADET

ORGAN FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

17. ÅRGANG NR. 1 - 1971

HJERTEBLADET

Utgiver: Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Redaktør: Ruth Erlandsen
Redaksjonskomité: Kari Bredal, Einar B. Skattum, Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

INNHOLDSFORTEGNELSE FOR 17. ÅRGANG 1971

Trykt i Grafia Boktrykkeri, Oslo

UTBYGGING AV ÅNDSSVAKEOMSORGEN Side

Rause legat-gaver og lån til Grimebakken 15
Prisdemping forsinker skolebygg ved Emma Hjorth 61
Utenkelig for 10 år siden. Av Mogens Rasumussen 66
Ny landsplan for åndssvakeomsorgen 85
Plassering for opplæring — ikke oppbevaring 86
Åndssvakeomsorgen i går. I Av Kari Bredal 94
Skole- og ungdomsalderen i brennpunktet for nordisk åndssvakeomsorg 127
Åndssvakeomsorgen i morgen. Av John Klokkehaug 131
Grundigere kartlegging. Lossius-utvalget 137
Åndssvakeomsorgen i går. II Av Kari Bredal 139
Uro omkring Margrethehaugens fremtidige drift 176
Arbeidet for de psykisk utviklingshemmede i dag. Av Ole Ulleberg 179
Morgendagens åndssvakeomsorg. Bokmelding 213
Ylinen — et finsk sentralhjem 214
Utviklingshemmede hører hjemme i normalsamfunnet Av Karl Grunewald 216

UTDANNING, OPPLÆRING, TRIVSELSTILBUD

Behandling fra 0 år. Danmark bort fra store institusjoner 1
Tre-trinns raketten i norsk skoleverk. Av Einar Nyhus 4
Foreldrenes syn på opplærings- og aktivitetstilbud for klientell som funksjonerer lavt. Av Sigurd Dittmann 7
«Tilvenningsskolen» et svømmeprogram. Av Tore Gubraar 20
Hele samfunnets oppgave å bryte isolasjonen 41
Urimelige permisjonsvilkår for lærere ved spesialutdanning 46
Lærerikt for alle parter 47
På veg inn i vanleg skolemiljø. Av Bjarne Grov 48
Første skoletilbud. Viktig opptakt ved Ila skole i Trondheim 59
Tolv mils skolevei! Behov for flere treningssentra 60
108 søkere til 20 plasser. Vernepleierskolen på Nærlandheimen .. 104
Gi dem plass i foreningslivet. Dansk fritidsforslag 187
Utviklingshemmede i arbeid i åpen industri. Av Helge Bostad 205

FAMILIE — FORELDRE

Foreldre som aktive samarbeidspartnere. Fra Hjemmenes Utvalg .. 135
Foreldrene trenger et førstehjelpskorps av erfarne rådgivere
Av Sigurd Gohli 167
Familiestøtte, bo-opplæring, utvikling. Dansk prisoppgave 188
Nye boligformer for voksne utviklingshemmede 210
Foreldreorientering på teaterforestilling. 212
Foreldrerådgivere etter to ukers kurs 224

TRYGDER — STATSSTØTTE — BIDRAG

Mer støtte til funksjonshemmede av folketrygdens midler 22
«De trygdeløse» mellom 16 og 18 år 57
300 000 kroner fra pastor Strømmes innsamlinger 166

KONGRESSER — KURS — KONFERANSE

Vårkonferanse om integrering 25. mars 13
Kurs i spesialundervisning 53
Støtte fra de nordiske land til Jerusalems-erklæring
Fra nordisk kongress i Tammerfors 165

FORSKNING — MEDISIN

Åndssvakhet kan fastslås et halvt år før fødselen 171

SAMORDNINGSRÅDET — ANDRE ORGANISASJONER

Samordningsrådets sammensetning. Av Ove Snähre 17
Nytt om nordisk samarbeid 23
Årsmøte i Stavanger 44
Foreldre, fagfolk, frivillige i det planlagte samarbeidsråd 88
Formannsskifte i Samordningsrådet 92
Uverdige forhold i åndssvakeomsorgen. Fra Norsk Forbund for
Psykisk Utviklingshemmede 106
Opphold i weekend-hjem uten utgift for foreldre. Røde Kors 147
Navnekonkurranse 169
Hjertebladet i nordisk selskap 184
Hjemmenes Utvalg drøfter boligmiljø 186
Paneldiskusjon — Informasjonskonferanse i Oslo 209
Samarbeid. Norsk Forbund og Samordningsrådet 230

DIVERSE

Tre nye billedbøker fra Bibelen 12
Solglimt. Dikt 45
Hennes lille mongoloid 55
Lyspunkt og skygger i koreansk åndssvakeomsorg 63
«Det er tilladt at være åndssvag» 106
Hurra for skammens gate 125
Brosjyre fra NFPU 137
Finsk form og farge i omsorgen for utviklingshemmede 177
Blir valgløftene innfridd? 209
Hverdag med August. Bokmelding 223

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473. — Bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. — Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser angående annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Øvre Slottsgt. 5, II etg. Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren, Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

HJERTE BLADET

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal - Einar B. Skattum - Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

♥

Henvendelser angående abonnement og adresseforandger skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473, bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året.
Kontingenten er kr. 8,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening

♥

I DETTE NUMMER:

Behandling fra 0 år. Danmark bort fra store institusjoner - Tre-trinns raketten i norsk skoleverk - Foreldrenes syn. Av lektor Sigurd Dittmann - Tre nye bildebøker fra Bibelen - Vårkonferanse 25. mars - Rause legat-gaver til Grimebakken - Samordningsrådets sammensetning. Av skolestyrer Ove Snähre - «Tilvenningsskolen». Av lærer Tore Gulbraar - Mer støtte av folketrygdens midler - Nytt om nordisk samarbeid - Landet Rundt.

HJERTEBLADET

Utgiver: Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: Kari Bredal, Einar B. Skattum, Alfhild Hansson
Konsultative medlemmer: Knut Werner, Johs. Gilleberg, Stein Vik

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

INNHOLDSFORTEGNELSE FOR 16. ÅRGANG 1970

Trykt i Grafia Boktrykkeri, Oslo

UTBYGGING AV ÅNDSSVAKEOMSORGEN Side

Et barn og et rådhus 1
Kastes omsorgen ut i lokal kappestrid? (Danmark) 4
Demonstrasjonsmarsj til Folketinget 6
Første vedtak til nytt rådhus 7
Komme uanmeldt. Tilsynsutvalg for Grimebakken 17
Samfunnets servicetilbud I. Av overlege Chr. Lohne Knudsen .. 21
Flest nye daghjemsplasser i fjor. Årsoversikt 54
Stortingskrav til staten etter befaringer 54
Australsk 5-årsplan regner med frivillig innsats 55
Samfunnets servicetilbud II. Av overlege Chr. Lohne Knudsen 64
420 elever i Røde Kors hjem 94
Hverdagen regnet i tonn 95
Større byggelån, mer til forskning, personalboliger uten basarpenger. Fra landsmøtet i Tønsberg 96
Nybygg ved sanitetskvinnenes hjem 99
Velferdsbygg — i dag en selvfølge. Østerbo innvier 109
Oljeinntekter — for hvem? 110
«Hyrdebrev» til landets fylkesmenn om utbyggingen 129
Vide perspektiver. Dagblad-kommentar 133
Notat fra Helsedirektoratet 143
Sanitetskvinnene i Nord-Trøndelag åpner treningssenter i høst 154
Landet rundt 27, 71, 111, 155, 198, 244

UTDANNING, OPPLÆRING, TRIVSELSTILBUD

Fysisk fostring i brennpunktet. Nordisk symposium på Hurdal i april 2
Landskonferanse om fysisk fostring 12. mars i Oslo 5
Alpekurs med kristiania-sving (Sveits) 7
Idrettslekene 1969 viste framgang. Av idrettskonsulent Gunnar Mathiesen 8
Solgården i Spania på startstreken 10
Lærerne er ikke sikret stipendier. Statsråd Bondevik lover endring 12
Gjør slutt på uretten. Resolusjon fra Samordningsrådet fagkonferanse om fysisk fostring 45
Idrettslek, mål, muligheter, midler. Av idrettskonsulent Gunnar Mathiesen 46
Offentlig komitéutredning støtter åndssvakeomsorgens krav (Sandane-komitéen) 53
Førsterett til voksenopplæring 55
Fysisk fostring må omfatte alle — også sengeliggende pasienter 59

— Mye av vår åndssvakeomsorg for store barn og voksne ville bli overflødig hvis vi satte inn med behandling av aldersgruppen 0 til 7 år, sa undervisningsinspektør Holger Rasmussen i den danske åndssvakeomsorg, som var hovedtaler ved Samordningsrådets siste fagkonferanse i Oslo. Holger Rasmussens inspirerende foredrag var prege av et fremtidsrettet syn som avviste alle fastlåste posisjoner.

Behandling fra 0 år

Danmark bort fra store institusjoner

— En utdannelse holder i fem år, og etter det sjuende året blir den feilaktig, sa han. Vi har ansatt vårt personale med plikt til å gå på kurs for å fornye sine kunnskaper.

Den danske undervisningsinspektør tok avstand fra en oppdeling av de psykisk utviklingshemmede etter intelligens eller alder. Alle fra 0 år og oppover må behandlingsmessig, forskningsmessig og i metodikk høre til den samme behandlingsgruppe, sa han.

Retten til å lære noe er i dag blitt et bærende rettsprinsipp i åndssvakeomsorgen. Alle kan lære noe, det finnes ingen gruppe som undervisningen ikke behøver å bry seg om. Selv om vi slåss for budsjetter og tildelinger, så kan ingen bestride at vi arbeider etter dette rettsprinsipp. Det har fått positiv støtte av presse, radio, TV og foreldreforeninger — de er alle våre nærmeste medarbeidere, sa Rasmussen.

Vi må stadig arbeide med våre egne metoder. Det jeg mente var riktig for fem år siden, er ikke riktig i dag. Vi stiler mot bevegelige mål, takket være nyvinninger i forskningen og systematisering av våre egne erfaringer.

Snart får vi vuggestuer

En rekke barnehager er opprettet i Danmark i de siste ti årene, og vi nærmer oss nå vuggestuer, fortsatte Holger Rasmussen. Fra neste år er det meningen å begynne behandlingen av nyfødte.

Men barnehagene skal ha aldersgrenser. Vi ber om å få bli av med barna når de er blitt 7 år. Før hadde vi barnehage«barn» opp til 30 årsalderen. Men aldersgrensen går stadig ned, og i mange distrikter har vi rene barnehager. Den fysiske utvikling betyr meget, selv om de psykisk utviklingshemmede intellektuelt sett fungerer som barn.

Noen barnehager praktiserer overnatting som en hjelp for foreldre når det er vanskelig å skaffe barnevakt. I det hele er presset fra foreldreforeningene en garanti for behovet.

Neste trinn er treningsskolene — før het de beskjeftigelsesskoler. Også treningsskoler er i grunnen et feilaktig navn. Aldersgrensen her er 7 til 21 år.

Treningsskolene har vist at langt flere åndssvake var i stand til å utføre et arbeid enn vi var klar over. De færreste vet at dansk åndssvakeomsorg har stått for produksjon av deler i elektronhjerner, lampene i Københavns gater — og SAS merkelappene!

Veien til jobben et krav

Undervisningsinspektør Rasmussen slo fast at det må være et prinsipp at bolig og opplæringssted er adskilt. Verksted og hjem skal ikke ligge under samme tak. De psykisk utviklingshemmede trenger den stimulans som veien til arbeidet gir. De to områder av livet skal også ha forskjellig personale.

Behovet for institusjoner, og særlig for de store institusjoner, blir mindre. Danske åndssvakehjem ble planlagt i 80-årene, i dag spør vi hva vi skal gjøre med denne bygningsmassen. Vi er også redd for at vi ikke får fylt de store institusjonene vi bygger for tiden. Kanskje må vi leie dem ut til kommunale kontorer.

Det er dyrt å bygge stort, og det er ugunstig for behandlingen. I alle storbygg fungerer Parkinsons lov, sa Rasmussen. Han mente det var et økonomisk balansepunkt omkring 30 plasser i en institusjon. I stedenfor de store institusjoner som må forsvinne, skal det bygges sentra for mange grupper, små hjem for barn, for gamle, for folk i arbeid i beskyttede verksteder, ungdomsverksteder, og skoleungdom. Sentret bør ligge midt i et boligmiljø med ekspertisen i sentrum.

Noen må bli tilbake i institusjonene, sa undervisningsinspektøren videre. Noen vil alltid trenge daglig tilsyn, men denne gruppen vil ikke bli særlig stor.

Ingen personalgruppe kan greie behandlingen alene. Det må være et samspill mellom faggruppene.

For bare fire år siden var man fornøyd hvis alle pasientene var rene. I dag er vi klar over at vi må lære de åndssvake å leve sammen med andre og bety noe for andre. Dette er betingelsen for å trives — for *alle* mennesker. Her kommer omsorgspersonalet inn — ved siden av pedagogene med sine innlæringsoppgaver.

Vår siste vevstol

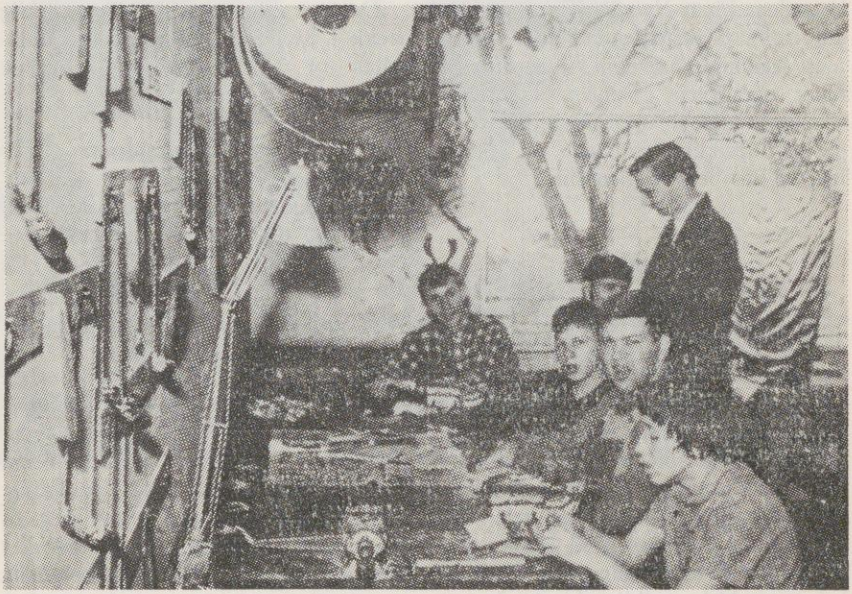
Det er galt og inhumant å sette voksne åndssvake til å gjøre bare mekanisk arbeid, fortsatte Rasmussen. Størstedelen av befolkningen i våre land må i dag innstille seg på mekaniske arbeidsoperasjoner. Men de fleste har åndelig styrke til å iaktta, vurdere, treffe beslutninger. De har hobbyer i sin fritid, deltar i foreningsliv og politisk arbeid. De psykisk utviklingshemmede har ikke denne mulighet. De kan trenes opp til å utføre en innviklet arbeidsprosess, men samtidig låses fast i en statisk tilstand. Av og til bør de tas ut av en ensformig arbeidsprosess og få et tankeproblem å løse.

— Den siste vevstol er satt inn på våre verksteder. Den skal bare brukes til hobbyvirksomhet heretter.

Å produsere ukritisk gir riktignok de psykisk utviklingshemmede noe å leve av, men ikke noe å leve *for*.

Det er bygget omlag 50 trenings-

skoler i Danmark. Vi må komme så langt at våre klienter selv kan bli med i beslutningsprosessen og velge hvor de vil bo og arbeide. Om fem-seks år må vi gå i gang med eldreomsorg. Det er ingen grunn til at psykisk utviklingshemmede skal bli tidligere senile enn andre. Og alle har de samme behov for trygghet, trivsel og kjærlighet. Disse behov er det vår plikt å oppfylle, sluttet den danske undervisningsinspektøren.

Fra en dansk hobbykjeller. (Foto: Evnesvages Vel)

Postgiroblanketten for betaling av abonnement for 1971

følger med dette nummer av bladet. Beløpet på blanketten er nå kr. 10,—. Vi underrettet abonnentene om dette i nr. 6 1970. Vennligst benytt blanketten straks, slik at betalingen ikke blir glemt. Samtidig minner vi om at det dessverre er mange som ikke har husket å betale bladet for 1970, og vi er meget takknemmelig for å motta kontingenten fra disse nå.

Tre-trinns raketten i norsk skoleverk

Vår skoleadministrasjon kan sammenlignes med en tre-trinns rakett, sa konsulent Einar *Nyhus* i Kirke- og Undervisningsdepartementet under høstens fagkonferanse som Samordningsrådet arrangerte. Denne «raketten» fungerer også i opplæringen av de psykisk utviklingshemmede, og konsulent Nyhus beskrev den slik:

Bæreraketten

Skolestyret og det kommunale skoleverk er selve bæreraketten. Det er denne lokale instans som ifølge lov om folkeskolen er tillagt hovedansvaret for at alle barn som bor i kommunen, og som har skolerett og skoleplikt, får slik opplæring som de har behov for. Det er dette trinnet som er det største og det viktigste, og som hele vår grunnskole i så høy grad bygger på. Dette gjelder også obligatorisk opplæring av psykisk utviklingshemmede.

Trinn 2

Det andre trinnet er fylkesadministrasjonen — dvs. skoledirektøren, og for grunnskolens vedkommende er denne instans i mange henseende godkjennende og samordnende.

Dette gjelder ikke minst spesialundervisningen, der utviklingen går i retning av å bygge opp et sterkere faglig og administrativt apparat på fylkesplan. I løpet av de senere år er det på dette plan vist en stadig sterkere tendens til engasjement og til tilskyndelse til spesialpedagogisk planleggingsarbeid på interkommunal basis.

Dette er et nytt og ganske vesentlig trekk i utviklingen av undervisningstiltak for psykisk utviklingshemmede barn.

Kommandoseksjonen

Rakettens tredje trinn er den sentrale administrasjon representert ved Kirke- og undervisningsdepartementet og dets sakkyndige råd. Denne instans har som oppgave å samordne på riksplanet på samme vis som skoledirektøren arbeider på fylkesplan.

Men i tillegg kommer at de sentrale myndigheter i flere henseende også skal fungere som en slags kommandoseksjon. De skal gi retningslinjer som kan danne grunnlag for utvikling. Dette skaper ofte en forventning til disse myndigheter som de har vansker med å infri, og som ofte går betydelig ut over det engasjement de kan og bør ta på seg.

Klare linjer når det gjelder ansvars- og oppgaveforedling mellom de tre trinn som her er nevnt, er en betingelse for en effektiv utbygging av skolen.

Særlig når det gjelder den relativt raske utbygging som spesialundervisningen for psykisk utviklingshemmede er inne i, er det nødvendig med god kontakt mellom alle instanser som har ansvar for denne opplæring. Dette gjelder ikke minst kontakten mellom helsesektoren og undervisningspersonellet.

Funksjonshemmede barn har krav på tilpasset undervisning.
(Foto: World Health.)

Liten erfaring — Store muligheter

Opplæring av psykisk utviklingshemmede, slik den blir organisert av skolen i dag, er noe nytt som vi foreløpig har liten erfaring fra. På den annen side er det et felt der det synes å være store muligheter for utvikling.

En slik utvikling stiller imidlertid store krav til planlegging når det gjelder å skape de nødvendige ressurser. Blant disse kan nevnes:

Lærertimer til slik undervisning.
Lærerutdanning og læreplanarbeid.
Læremidler.
Rådgivning og annen ekspertise.
Organisasjon og miljø.

For å kunne oppnå fullverdige lærings- og utviklingsmuligheter for alle elever, er det nødvendig med balanse i ovenstående ressursutvikling. På lengre sikt er det betenkelig å opprette lærerstillinger uten å sørge for utdannede lærere og plan for det arbeid de skal utføre.

Videre vil selv den best utdannede lærer være helt avhengig av gode læremidler og råd fra spesielt sakkyndig assistanse. Ikke minst er det nødvendig med en hensiktsmessig organisasjon av disse ressurser og et faglig miljø som gir muligheter for trivsel og vekst.

Alt dette tar det tid å bygge opp, og vi er i dag neppe kommet lengre enn til en god begynnelse.

Krav på tilpasset undervisning

Det er vel i dag knapt noe skolestyre som ikke er fullt ut klar over at alle barn som bor i kommunen har skolerett og skoleplikt uansett psykisk og fysisk utrustning. Verken gjeldende lov om folkeskolen eller den nye lov om grunnskolen unntar noen barn i så henseende. Videre bør alle skolestyrere være klar over at funksjonshemmede barn har krav på tilpasset undervisning.

Ut fra denne situasjon har undervisningstimetallet ved åndssvakehjem og liknende institusjoner vokst raskt i løpet av de siste 5-6 år.

§ 26 nr. 4 i lov om folkeskolen er den bestemmelse der mesteparten av denne undervisning er hjemlet. Der heter det bl. a. at staten betaler lærerlærerlønnen, kommunen sørger for læremidler og institusjonen holder skolerom, innbo, renhold, lys og bren-

Fortsatt side 13

— opplæring i ferdigheter som andre barn lærer av seg selv. —
(Foto: Psykisk Utvecklingshämning)

Foreldrenes syn

på opplærings- og aktivitetstilbud for klientell som funksjonerer lavt*)

ART. ANALYSERT

Av lektor Sigurd Dittmann

Som foreldre til psykisk utviklingshemmede vil vi uttale vår glede og tilfredshet over at man nå retter oppmerksomheten spesielt mot den gruppe av psykisk utviklingshemmede som fungerer lavt. Gjennom mange år har vi hatt inntrykk av at interessen og arbeidet har vært konsentrert om de klienter som fungerer høyest blant de utviklingshemmede, og dernest om de midlere tilfeller. Fremdeles vet vi at disse grupper i det daglige arbeid blir gjenstand for den største oppmerksomhet.

Som foreldre blir vi ofte stilt spørsmålet: — Har De inntrykk av at Deres barn har det bra på institusjonen hvor det oppholder seg?

Mange av oss svarer slik: — Materielt sett har barnet det bra. Det får mat og klær, har en god seng, personalet passer på at det ikke skader seg, og dessuten er de flinke til å gå tur med barna på avdelingen. Fra en side sett er alt såre bra. Hvis oppholdet på institusjonen har til mål å holde liv i våre åndssvake barn, så er alt i orden.

En del foreldre, og det blir stadig flere av dem, setter imidlertid større forventninger og stiller høyere krav enn de som begrenser seg til en relativ trygg tilværelse, materielt sett. Jeg snakker nå ikke om mer eller mindre urealistiske forventninger til utviklingsmulighetene hos den utviklingshemmede, men ganske enkelt om forventninger m.h.t. et meningsfylt miljø for de som fungerer lavt. Også de har en personlighet, kall det gjerne en sjel, med rett til utviklingsmuligheter.

Spørsmålet om det sterkt skadede barn har det bra på institusjonen, besvarer vi da videre slik: Det deprimerende er at ingenting skjer, ingenting utover den rutine som er knyttet til det å tilfredsstille de materielle behov. Dager og uker blir til måneder og år, og ingenting skjer, iallfall ingenting av det som kan kaste lys av mening og virkelig menneskelighet inn i tilværelsen for våre barn. Kanskje nettopp dette at vi opplever dem i relasjonen foreldre—barn, gjør at det håpløse ved situasjonen blir så overveldende.

De trenger mer enn mat

Dette skal ikke oppfattes som kritikk mot personalet. Mange ansatte opplever situasjonen på lignende måte som vi. Men de er fanger i et system som gir dem små muligheter til å gi sine pasienter annet enn det daglige brød, høyst materielt forstått. Når de så oppdager at den åndssvake er et menneske, med behov utover de ma-

*) Foredrag på Samordningsrådets høstkonferanse i Oslo 19. november 1970.

terielle, da forsøker noen å møte dette behovet. Men når behovet øker, når det viser seg hos flere, kanskje der man sist hadde ventet å finne det, da tror jeg nok også at det blant personale finnes mange som opplever noe av den samme fortvilelse som foreldrene, kanskje uttrykt slik: Vi vet at pasientene trenger noe langt mer enn det vi har tid og krefter og innsikt til å gi dem.

Personalet er fanger i et system, og systemet er et resultat av at effektivitetssamfunnet på alle trinn satser på de med synlige, testbare muligheter. De andre trenges til side, de bukker under i kampen for tilværelsen.

Kan man ikke innenfor åndssvakeomsorgen til i dag konstatere et lignende mønster: Man satser på de pasienter som gir til kjenne at de er mottakelige for påvirkning, for terapi. Og man opererer vel ofte ut fra en snever målestokk for hva som er nyttig. Ofte har nok foreldrene også en lignende målestokk, som kommer til uttrykk i deres forventninger.

Vi taler om de psykisk utviklingshemmede som fungerer lavt. Fra foreldresynspunkt ser det ut til at de mange ganger er oppgitt av leger og psykologer og annet fagpersonell. Iallfall viser de dem liten interesse. Man kunne være fristet til å spørre: Er det systemet med underbemanningen innenfor åndssvakeomsorgen som gjør at pasienter tilsynelatende blir oppgitt og så *oppbevart* på beste måte. Eller beror det på at man anser det menneskelige lys i dem for slukket? Om man ser mitt spørsmål i relasjon til de fattige tilbud på opplæring og aktivitet, vil man forstå at det er berettiget.

Medisiner mot utfoldelse

Et fenomen som løper parallelt med mangelen på opplæring og tilbud, er ofte stort forbruk av medikamenter for å dempe uro og utfoldelsestrang. Fagfolk vil vel heller bruke uttrykkene destruksjon og aggresjon. Men passer det ikke også i denne sammenheng det en kjent, ung psykiater skrev for mange år siden:

«Jeg vet at mange med meg ikke så sjelden føler at vi gir medisiner fordi vi — og miljøet forøvrig — verken har overskudd eller kvalifikasjoner til å gi noe mer adekvat.»

Jeg skal vokte meg vel for å tråkke innenfor spesialistenes sirkler. Allikevel har jo også en foreldrerepresentant en viss innsikt i de problemer det her gjelder. Noe får han ved kontakten med sitt barn, med andre foreldre i samme situasjon og ikke minst, ved den hjelp egnet litteratur etterhvert gir ham til å forstå noe mer av sitt barns situasjon.

Jeg tror fagfolkene skal regne med at stadig flere foreldre følger *med* i det som gjelder deres barn, og at de forventer tro og terapi også for de svakeste blant dem. For å unngå den innvending at jeg beveger meg utenfor mitt emne, vil jeg presisere at for meg — og sannsynligvis også for fagfolk i mer spesiell forstand — er opplæring og aktivering ledd i terapien. Alle som har med det utviklingshemmede barnet å gjøre, driver i virkeligheten terapi.

Jeg ønsker at et stort antall kvalifisert personale skal bli satt i arbeidet for å gi de som fungerer svakt, et tilfredsstillende opplærings- og aktivitets-

tilbud. Selvfølgelig har dette å gjøre med prioritering og utdannelseskapasitet. Dette har vi nå fått høre så ofte at vi ikke bør akseptere det lenger, verken dere innenfor personalsektoren, dere i de humanitære organisasjoner eller vi foreldre.

Aksjon for de sulteforede

Kanskje ville *det* være en investering med mening om vi brukte penger til en aksjon for å gjøre vårt folk oppmerksom på at noen tusen norske borgere daglig sultefores med hensyn til opplæring og aktivitet.

Kanskje det var en idé å ta noen av våre folkevalgte med på enkelte avdelinger ved våre åndssvakehjem og vise dem mennesker som sitter i en krok og tvinner fingrer eller ruller seg på gulvet, bl. a. fordi ingen har den oppgaven å lære dem å bruke kreftene til noe annet. Jeg er redd for at aktive mennesker i arbeidet for de psykisk utviklingshemmede ofte har vært så opptatt med å bygge og innrede hjem at de har oversett spørsmålet om hvilket *liv* som skal pulsere innenfor de vakre fasader, hvilket *tilbud* som skal bli gitt, hvilket *meningsinnhold* institusjonen skal ha.

Det skulle være klart av det som er sagt at opplærings- og aktiveringstilbudet for de som fungerer lavt, er lite tilfredsstillende. Og utgangspunktet for foreldrenes krav om innsats på dette feltet, er vår overbevisning om at også disse bærer på skjulte reserver og evne til livsopplevelse som må stimuleres.

Jeg legger liten vekt på det samfunnsnyttige resultat opplæringen kan føre til, men desto større vekt på den *virkelighetsopplevelse* gjennom alle tilgjengelige sanser som kan gjøre deres liv rikere. Til dette trengs mennesker med teoretisk innsikt, pedagogisk og terapeutisk evne, og ikke minst, en dyp respekt for den åndssvakes menneskeverd.

Trenger mest, får minst

Jeg vil forsøke å konkretisere noen av mine forventninger på dette område. Først ønsker jeg å rette oppmerksomheten mot det jeg vil kalle et pedagogisk og terapeutisk miljø. Med dette har jeg både mennesker og rom og ting i tankene. Mange ganger i løpet av de årene dette emnet har opptatt meg, har jeg hørt ordet multidisiplinært fagteam. Det er vel ingen pasienter som har større behov for dette enn de svakeste. Oftest er det ingen som får mindre av dette enn de svakeste.

La meg gjøre det klart at jeg ikke er tilfreds med at det multidisiplinære teamet bare settes inn overfor de *yngste,* og at teamet så trappes ned etterhvert som pasientene blir eldre. I alle aldre skal pasientene ha den hjelpen dette teamet kan gi. Det program som etterhvert vil bli realisert for høyerestående utviklingshemmede, og som går ut på at de skal få opplæring i den alder da de er mottakelige for det, det må også anvendes på de som fungerer svakest.

Man har lest en del om det multidisiplinære teamet, men en spør seg selv i hvor stor utstrekning det eksisterer andre steder enn på papiret. Og videre: Finnes det noen institusjon i Norge som er tilfredsstillende bemannet på dette felt, slik at *alle* som trenger det, kan få de stimuli de trenger?

TV som barnevakt?

Til dette teamet må også høre personer med spesiell interesse for og innsikt i det vi til daglig kaller kulturtilbud og fritidsvirksomhet. Jeg tenker på radio, fjernsyn, bøker, film, musikk, dans, sang osv. Disse kulturtilbudene er i meget liten utstrekning tatt i bruk på en *meningsfylt* måte på våre institusjoner. Radioen står ofte på hele dagen, til de grader at man vel knapt merker at den er i bruk. Noe av det samme kan en vel si om fjernsynet, og som i vanlige hjem, brukes det sikkert ofte på institusjonene også som barnevakt.

Men anvendt på riktig måte, til rett tid, med pasientene forberedt på det de skal høre eller se og med oppfølging av programmet etterpå, vet vi at begge disse medier kan være av oppdragende virkning for pasientene. P.d.a.s. tror jeg at begge deler kan virke skadelig der hvor de brukes ukontrollert og tankeløst.

De fleste av oss har sannsynligvis noe kjennskap til musikkens og rytmens veldige makt over mange av våre utviklingshemmede. For lengst er begrepet *musikkterapi* gått inn i språket, og fagfolkene erkjenner verdien av den. Vi tror at nettopp musikken kan åpne stengte dører og gi utviklingshemmede endel av den virkelighetsopplevelse som kan øke deres livsfølelse. Det ville vært interessant å vite hvor mange institusjoner i vårt land som har regelmessig musikkterapi for de lavtstående blant pasientene.

Hva med dansen? Har man oppdaget den og tatt den i bruk som terapeutisk middel? Jeg vet at den lenge har vært i bruk på psykiatriske institusjoner, og at den er et ledd i terapien der. Utvilsomt kunne den også gi våre utviklingshemmede hjelp både til kropp og sinn, men jeg antar at heller ikke denne form for terapi er blitt tatt i regelmessig bruk.

Istedenfor Syden?

Blant annet støter vel det meste av det jeg nå taler om, på økonomiske hindringer. Jeg vet at det er populært på mange av hjemmene å dra på tur med pasientene, både i innland og utland. Kunne det ikke være mer hensiktssvarende å bruke en del av disse pengene til noen av de aktiviteter jeg nettopp har vært inne på? Ville ikke det gi større og varigere utbytte? Sannsynligvis støter vi igjen på muren: Penger og fagfolk. Men tillat meg enda et spørsmål: Har mangelen på dette noe å gjøre med *mangel på fantasi og dristighet* i hele vår planlegging for de psykisk utviklingshemmede?

Hva med bøker? Jeg vet noen vil svare: Det nytter ikke. De blir revet i stykker. Svaret må bli: De som kan bruke bøker uten å ødelegge dem, må få anledning til det. Personalet må gis anledning og tid til å lese av bøker for pasientene. Og store, solide bildebøker må skaffes til alle avdelinger, så får de holde den tiden de kan. Jeg vet av egen erfaring at også svaktstående utviklingshemmede er interessert i bøker med bilder og tekster. Det er bare så altfor sjelden de får dem.

Igjen et spørsmål: Kjøpes det inn bøker og blader til avdelingene for de svakeste? Har noen tid til å lese for

dem? Jeg ser igjen for meg pasienter som sitter uvirksomme langs veggene, og jeg ser de samme pasientene når de får et blad eller et bilde mellom fingrene.

Det er vel et symptom på fattigdommen at våre svakeste møter så lite av det kulturtilbud de har rett til. Magister Tordis Ørjasæter har skrevet om De handicappede barna og kulturtilbudet, og i den sammenheng uttaler hun bl. a.: «Ikke bare står opplæringsmulighetene langt tilbake for hva samfunnet byr de friske barna, men en ensformig fritid er en like stor belastning. De trenger kulturimpulser for både den intellektuelle, emosjonelle og sosiale utvikling. Kulturimpulser kan også hjelpe dem til å bygge opp en følelse av identitet, og kan gi muligheter for å komme i kontakt med andre mennesker. Og dette trenger de handicappede barna enda mer enn andre.»

La meg forresten i den sammenheng nevne emnet for den prisoppgave som Landsforeningen Evnesvages Vel i Danmark satte opp for 1970: «Hvordan vil De løse fritidsproblemene for åndssvageforsorgens klientell?»

Det nyttige i det totale

Det er forhåpentlig klart at jeg legger noe langt mer inn i begrepene opplæring og aktivitet enn det man tradisjonelt gjør. Jeg er opptatt av alt det som kan øke livsfølelsen, løse ut innestengte muligheter, aktivisere latente ressurser. Men selvfølgelig overser jeg heller ikke det aspektet ved opplæringen og aktiviteten som nærmer seg det tradisjonelt nyttige, vel å merke i de tilfeller der denne opplæring tjener pasientens totalsituasjon. I den utstrekning det er tilfelle, ønsker jeg at opplærings- og aktivitetstilbud gjennom vernede verksteder, institusjonsskoler m. v. må økes vesentlig. Underskuddet på disse områder behøver jeg ikke si mere om.

Til slutt vil jeg rette oppmerksomheten mot den gruppen av svakt fungerende som oppholder seg i sine egne hjem, sammen med sin familie. De har også behov for opplæring og aktivitet, og foreldrene trenger hjelp av fagfolk for å løse denne oppgaven. Mange av oss ønsker å ha barnet vårt hjemme, bl. a. fordi det har vært uttalt fra fagfolk at dette i mange tilfeller vil være riktig. Men da må vår åndssvakeomsorg skaffe egnet personale til å besøke hjemmene regelmessig for å gi foreldrene faglige råd med opplæring og aktivitet. Vi tror at den utviklingshemmede i høy grad vil kunne profitere på et slikt teamarbeid mellom fagfolk og foreldre.

Spørsmålet om foreldrenes syn på opplærings- og aktivitetstilbudene for de utviklingshemmede som fungerer svakt, har mange aspekter. De fleste av dem bunner i misnøye med forholdene slik de stort sett har vært til nå.

Min konklusjon er denne: Opplæringstilbudet må gjelde *alle* psykisk utviklingshemmede, uansett hvor på skalaen de befinner seg. Opplæring og aktivitet må ses ut fra den enkeltes forutsetning. Det kravet stiller vi foreldre på vegne av våre barn. Jeg vil foreslå at alle medarbeidere og foreldre setter sin fagkunnskap, sitt engasjement og sin rettferdighetssans inn i en aksjon for å innfri retten til opplæring og aktivitet for de svakeste.

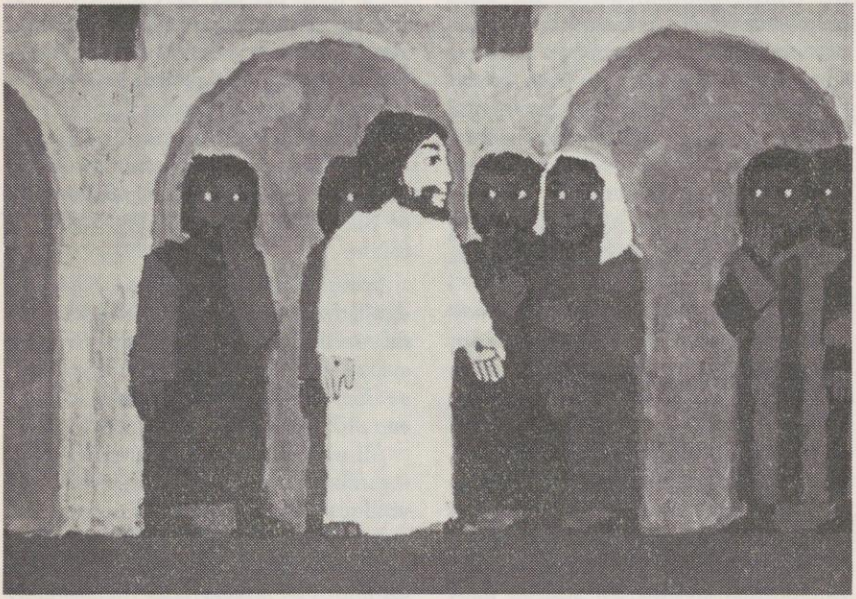
Påske — Pinse — og barmhjertighet

Tre nye bildebøker fra Bibelen

I serien Hva Bibelen forteller oss har Det Norske Bibelselskap sendt ut tre nye bildebøker i tillegg til de tre første som tidligere er omtalt i «Hjertebladet». Bøkene er blitt til etter et intenst ekspertarbeid av en nederlandsk studiekomité som vil presentere Bibelens budskap i en form tilgjengelig for barn som er hemmet i sin psykiske utvikling.

Serien startet med julen, og med de tre nye bøkene er alle de store kirkehøytider behandlet. Påskeboken heter «Jesus lever», den neste er «Himmelfart og pinse», og den tredje forteller den kjente lignelsen om «Den barmhjertige samaritan».

Man merker den samme talentfulle behandling av evangeliet som i de tre første bøkene — moderne språk i kor-

Da står Jesus midt iblant dem igjen.
De blir redde.
Jesus sier: Det er jo meg.
De er glade alle sammen,
for nå vet de at Jesus lever.
(Fra sluttscenen i boken om påskevangeliet «Jesus lever».)

te setninger, og illustrasjoner hvor fargene skaper dramatikk og spenning. Særlig fortjener tegneren Kees de Kort og tekstforfatterne honnør for tolkningen av påskens drama, en uhyre krevende oppgave som mange pedagoger innen åndssvakeomsorgen har følt seg rådvill overfor. Ansvaret for den norske språkdrakten har Karen Erika og Birger Mathisen. Det er bibelord for barn i beste forstand.

Erfaringen har vist at bøkene også passer godt for barn i førskole-alderen og i første og annen klasse. For skoler og institusjoner innen åndssvakeomsorgen er prisen subsidiert, slik at hver bok koster 6 kroner. De tre som er kommet tidligere heter «Jesus blir født», Bryllupet i Kana», og «Bartimeus» — lignelsen om den blinde tiggeren. Det er Andaktsbokselskapet som gir ut serien. *R. E.*

Vårkonferanse om integrering 25. mars

Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge innbyr til vårkonferanse i Misjonsaulaen, Akersgaten 68 i Oslo, torsdag 25. mars. Tema for konferansen blir «De psykisk utviklingshemmede og integreringsproblematikken», og det er meningen å drøfte emnet ut fra dagens situasjon i skole, arbeidsliv, fritid og familie.

Konferansen blir lagt opp på en annen måte enn de tidligere for å aktivisere deltakerne. Etter innledningsforedrag blir det arbeidet i grupper, som legger fram sine resultater i plenum til slutt.

● *TRE-TRINNS RAKETTEN ...*
Fortsatt fra side 6

sel. Undervisningen administreres av skolestyret slik som den øvrige folkeskole i kommunen. Denne bestemmelse har etter forholdene fungert godt til nå.

Den nye lov om grunnskolen har om lag tilsvarende bestemmelser, men et utvalg nedsatt av Kirke- og undervisningsdepartementet vil avgi innstilling om samordning av lov om grunnskolen og lov om spesialskoler. Den vil bl. a. behandle spørsmålet om fordeling av utgifter og ansvar når det gjelder undervisning for psykisk utviklingshemmede. Imidlertid kan vi fastslå at de psykisk utviklingshemmede har rett til like mange undervisningstimer som de øvrige barn som bor i kommunen. Videre er det klart at denne undervisning stiller større krav til pedagogisk innsikt og økonomiske ressurser pr. elev enn undervisningen i vanlig folkeskole.

De psykisk funksjonshemmede trenger bl. a. i stor utstrekning opplæring i ferdigheter som andre barn enten lærer av seg selv eller av det miljø de vokser opp i. Skolens framtidige undervisningsoppgaver er derfor ennå på langt nær klarlagt. Vi har ennå ikke klart å frigjøre oss fra den vanlige skoles tradisjoner til fordel for livsnære og elevsentrerte behov. For skolen må alle oppgaver som tar sikte på å utvikle barna til et selvstendig og mest mulig meningsfylt liv, være like vesentlige.

Drikk

TETLEY TE

MASCOT

Tobakk — Frukt — Sjokolade

v/ Hotell Vic

PORSGRUNN

GUTTORM HENDEN

Ingeniør- og Rørleggerfirma

Torshovgaten 4 — Oslo

Tlf. 37 91 32

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR

Solberg & Andersen A.s

Hansteensgt. 5 - OSLO - Tlf. *44 19 85

GRORUD BOK & PAPIR

Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud

Bøker - Papir - Skrivesaker

Si det med blomster fra

LA FRANCE

BLOMSTERFORRETNING

Tlf. 46 46 20, Hegdehaugsveien 23, Oslo

Etablert 1908

BÆRUM BLOMST

Inneh.: Jan Kvam

Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua

Telefon 54 03 62

Brudebuketter - Dekorasjoner - Kranser

Tilsluttet Interflora, Norge

A/S HAGEANLEGG

Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail

7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

THOROLF KRISTIANSEN

Kjøtt - Fisk - Kolonial

Åsheim - Ås

Telefoner: Ås 16 - 154 - 371

Vel assortert i dagligvarer

HALVOR EID

Kjøpmann

Nøtterøy Telefon 84 067

BRUK SPESIALISTEN!

All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.

Over 20 års erfaring.

TRYGVE ORFJELL

Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

ALL FYSIKALSK BEHANDLING

Også i hjemmene

LILLEMOR JENSEN

Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05

Statsaut. sykegymnast

PER PEDERSEN

Malermester

Gamlevn. 12 - Tønsberg - Tlf. 20 182

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S

Oppegård

Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker

Telefon 80 31 45

Rause legat-gaver og lån til Grimebakken

Oslo Røde Kors Barnehjelp fikk mye å glede seg over i 1970. For det første fikk foreningen to legater i gave, hvert på 100 000 kroner.

Det ene legatet er skjenket av direktør Bredo *Grimsgaard*. Grimsgaard har bestemt at 5000 kroner av legatets avkastning årlig skal gis til en eller to av Grimebakkens personale som har gjort seg særlig fortjent til det. Pengene skal brukes til ferie eller studieopphold, og stipendiene vil bli delt ut hvert år den 12. mars på «Eriksdagen». Det skal foregå under festlige former på avdelingen Lia, og både guttene i Lia, funksjonærene og styremedlemmene har alt begynt å glede seg til første utdeling, som skal finne sted 12. mars i år.

Det andre legatet på 100 000 kroner er skjenket av direktør Richard *Furuholmen* til minne om hans hustru Dora. Hun var et meget aktivt og interessert medlem av Barnehjelpen like fra starten i 1932.

Legatet skal bære Dora Furuholmens navn, og avkastningen skal i sin helhet utdeles til fortrinnsvis 1 familie med barn, som er hardt rammet av sykdom eller andre vansker. Barnehjelpen kommer i kontakt med mange tilfeller der forholdene kan være fortvilet i kortere eller lengre perioder, tross all sosial omsorg fra samfunnets side.

Barnehjelpen er glad og dypt takknemlig over de store donasjoner. Den ene vil sette foreningen i stand til å vise sin takknemlighet overfor veltjente funksjonærer. Den andre gjør at man kan komme særlig vanskeligstilte barn til hjelp i langt større utstrekning enn før.

En tredje glede fikk Barnehjelpen før jul, da meldingen kom om at Rikstrygdeverket hadde innvilget et lån på 3 millioner kroner til det planlagte skole- og aktivitetsbygg på Grimebakken. Foreningen har arbeidet med denne interessante planen i sju år, og løsningen er nå i sikte ved at det er sikret lån på i alt 4,5 millioner kroner. Resten av byggesummen, 1,5 millioner kroner, er det søkt om lån for av Oslo kommune, og Barnehjelpen håper på tilsagn om bevilgninger, slik at byggearbeidene kan starte i vår.

Bygget skal konsentrere liv og virksomhet på Grimebakken også for bygdas folk, selv om hjemmets egne beboere skal være vertskap. Det blir samtidig en hjelp for elevene til å tilpasse seg et friere liv i det åpne samfunn. Skole- og aktivitetsbygget får klasserom, arbeidsstuer, heimkunnskapsavdeling, verksteder, kafeteria, svømmehall, gymnastikkhall, postkontor og bankavdeling.

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

KONTAKT
Elektrisk Forretning
Aut. Installatør
Horten — Telefon 43 220

WULVIG & OFTEDAHL
Dreieri & Trevarefabrikk
Sandnes Telefon 62 156

ROLF GROTH
Kjøtt og Pølsevarer
N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

MOSS MOTOR COMPANY A/S
Aut. VOLVO-forhandler
Moss — Tlf. 53 883

INGV. A. OLSENS EFTF.
Berger Rosenvold
Herreekvipering - Alt i Herreartikler
Skien — Tlf. 22 509

KÅRE LODE
Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes - Tlf. 61 768

BJERKS TREVAREFABRIKK
Spes.: Garderobeskap
Sandnes — Telefon 63 260

ALFRED NOMME
Hans Jacob Roksund
BLIKKENSLAGERVERKSTED
Tlf. 23 607 · Skien - Priv. 30 389
Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

HOLMS TOTAKTSERVICE
Plastbåter — Outboards etc.
Ing. Bjørn Holm
1760 Berg st. - Tlf. Halden 83 443

SØRUM SAMVIRKELAG
VARERUTE HVER LØRDAG
Telefon 51

ADELGATENS SERVICE-SENTER
Inneh.: Helge Holmen
Bensin - Olje - Vask - Smøring
Halden — Telefon 84 346

O. FURULUND LANDHANDLERI
Assortert forretning
Sørum — Telefon 119

HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Halden — Telefon 82 534

SØRUMSAND GJESTGIVERI
Sørumsand — Telefon 72 70 41
Dagens middag anbefales
2 retter kr. 9,75. Alt inkl. og a la carte
Øl og Mineralvann

Samordningsrådets sammensetning

Ønsker ikke primærarbeiderne* å være representert i rådet?

— AV SKOLESTYRER OVE SNÄHRE, ØSTERBO —

Et blikk på listen over utsendinger til Samordningsrådets årsmøte, mai 1970 i Tønsberg, forteller oss at rådet stort sett er satt sammen av mennesker som primært ikke har sitt arbeid på åndssvakehjem. Dette er en naturlig følge av Samordningsrådets opprinnelse, nemlig som kontaktledd mellom frivillige organisasjoner som hadde felles interesse i arbeidet for åndssvake.

I følge vedtektene for Samordningsrådet, § 2, er rådet sammensatt av:

A 2 representanter fra div. organisasjoner som f. eks. Diakonforbundet, Norges Røde Kors, Norske Kvinners Sanitetsforening, Åndssvakeomsorgens Bestyrerforening m. fl.

B 2 representanter fra fylkeskomitéer. (Oslo har 4.)

C En representant for styret for hvert sentralhjem.

Etter disse regler kan det — i teorien — skje at Samordningsrådets årsmøte består av 72 representanter, hvorav kun 2 er primærarbeidere, nemlig bestyrerforeningens to utsendinger.

Det skal nevnes at Diakonforbundet var representert ved en institusjonsbestyrer, Norsk Lærerlag var representert ved en skolestyrer ved en sentralinstitusjon, en områdeoverlege var valgt inn som medlem av en fylkeskomité, en områdeoverlege representerte styret for et sentralhjem.

Flere slike eksempler kan sikkert finnes. Poenget er at de nevnte organisasjoner/komitéer/styrer *kan* være representert ved andre enn primærarbeiderne.

Hvorfor så få primærarbeidere i Samordningsrådet? Er Samordningsrådet indifferent til nevnte yrkesgruppe? Kan ikke primærarbeiderne se Samordningsrådet som et egnet forum for aktuelle saker?

På disse spørsmål har jeg et svar, men la det innledningsvis være sagt at åndssvakeomsorgen alltid vil romme en god del problemer som kan, bør og må komme de rette myndigheter for øret. Nettopp Samordningsrådet bør kanalisere disse tanker.

---

* Med primærarbeider menes her alle som har sitt arbeid innen en åndssvakeinstitusjon, et åndssvakehjem eller en skole og daghjem for åndssvake.

BILREK.
Bjørn Rist & Co.
Telefon 1 574 - Kirkenes
Telegr.adr.: «Bilrek»
Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall - Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita - Forsikring

Glassmester Simon Hogstad
KONGSBERG
ALT I GLASSINNSETNING
Tlf. nr. 12, forretningen, Storgt.
Tlf. nr. 963, verkstedet, Raumyhr

AAS KAFETERIA - KIOSK
v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

ALF RUSHFELDT
BAKERI — KONDITORI
Tlf. 91 329 - KIRKENES - Tlf. 91 329

ASKE BOKTRYKKERI OG OFFSET A/S
Telefoner 32 521 - 32 803
Stavanger

ALT I VARME og SANITÆRANLEGG
Aut. Rørleggerfirma
OSVALD SIVERTSEN
Gamleveien 1 - Vaulen - STAVANGER

Fotograf
STRAND
Kongsberg

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag
Hovedkontor i Steinkjer

JONAS WALDELAND
Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

O. K. ELEKTRISKE
Aut. installatør i Stavanger og Hetland
Stavanger — Telefon 22 096

LEIF W. HANSEN & CO.
Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

LAURITZ ANDERSEN
Gullsmedforretning
Innehavere:
Magda Andersen og Elsa Andersen Utne
Kirkegt. 10. Stavanger. Telefon 21 251

ERLING HALVORSEN
Entreprenørforretning
Adv. Bergs gt. 22 — Telefon 28 749
Stavanger

A. ENGEBRETSEN
Møbelforretning
Nytorget — Telefon 106
Kongsberg

FINN MIDBØE
Aut. rørleggerforretning
Lagårdsvn. 65 — Stavanger
Telefon 21 548

Et eksempel for å illustrere: Etter mitt syn blir informasjonen til Samordningsrådet for ensidig dersom bare institusjonsbestyrerne blir hørt.

Bestyreren er på en måte departementets mann på institusjonen. Med det mener jeg å si at det er en del av hans funksjon å representere myndighetene. Bestyrerne er koordinator for informasjoner mellom departementet og personalet.

Selvsagt vil det skje at opplysninger om f. eks. økonomi forblir innen administrasjonen fordi personalet ikke er interessert i å kjenne til dem. Dette fører til at personalet presser på med «urimelige» krav til økt bemanning. Bestyreren «vet bedre». Han har overblikket og vet at disse krav, selv om de er aldri så berettiget, er ønskedrømmer, de må finne sin løsning på lang sikt.

Men nettopp disse drømmer, disse vyer bør komme Samordningsrådet usensurert for øret. Økt representasjon til primærarbeiderne åpner for mer — drømmerier.

Mitt svar på de ovenfor stilte spørsmål er at jeg har en sterk overbevisning om at Samordningsrådet er interessert i nærmere kontakt med primærarbeiderne. Som begrunnelse for mitt optimistiske syn vil jeg trekke fram den spontane velvilje som møtte søknadene om medlemskap fra Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede og fra Skolestyrerkollegiet — altså grupper av primærarbeidere.

Videre kan nevnes «Medlemsparagrafen» — § 2 — i Innstilling fra utvalget av 21. juni 1969 om strukturendring i Samordningsrådet. Her heter det:

«Samordningsrådet er etter nærmere retningslinjer sammensatt av representanter fra følgende tre hovedgrupper:

I. Representanter fra foreldre/klientorganisasjoner og grupper.

II. Representanter fra frivillige organisasjoner og grupper.

III. Representanter fra faglige organisasjoner og grupper.»

I en nærmere forklaring til hvem som er kvalifisert til medlemskap etter pkt. III heter det bl. a.:

«. . . organisasjoner og grupper av fagfolk med særlig arbeids- og interessefellesskap innen arbeidet for de psykisk utviklingshemmede.»

Jeg tør derfor ha den formening at Samordningsrådet er velvillig stemt overfor nye søknader om medlemskap som måtte komme fra andre yrkesgrupper innen omsorgen som f. eks. sosionomer, miljøarbeidere o. a. Det er opp til oss selv å ta et initiativ.

«Tilvenningsskolen»

en viktig del av et svømmeprogram for psykisk utviklingshemmede barn

Av lærer Tore Gulbraar, Hamar

Både barn og voksne forbinder gjerne et svømmekurs med nettopp dette å lære å «svømme» på kortest mulig tid. Å kunne svømme oppfattes da som å ta seg fram i vannet 25 meter uten å berøre bunnen. Senere får man pusse på stilen, få bort redselen og innarbeide gode hodestillinger og hensiktsmessig pusteteknikk.

Lærerne som har innsett betydningen av et tilvenningsprogram, er ikke enig i dette. De har oppdaget at barna bør beherske en rekke ferdigheter før man i det hele begynner innøving av svømmetak.

Min erfaring er at dette gjør seg gjeldende i særlig grad blant psykisk utviklingshemmede barn. Disse barna lærer ikke så fort, men det som er innøvd, sitter gjerne godt. Feil som barna tilegner seg under innlæringsperioden, for eks. en feil hodestilling, er utrolig vanskelig å luke bort.

Bading er utrolig populært hos våre PU elever, men det er ikke alle som lærer å svømme etter første eller andre kurs. Da er det fint både for instruktører og elever å ha som foreløpig mål å beherske visse ferdigheter i tilvenningsprogrammet. For dette bruk har vi til våre svømmekurs på Hamar utarbeidet en tilvenningsprøve som skal tas med her:

TILVENNINGSPRØVEN

(Øvelsene foregår i hoftedypt vann)

1. Går ut i vannet uten overtalelser.
2. Går omkring i vannet, men slipper ikke tak i kanten eller i instruktøren.
3. Beveger seg fritt omkring med kraftige bevegelser uten å vise tegn på redsel.
4. Kan holde pusten med ansiktet nede i vannet eller hodet under.
5. Deltar i gruppeleker som hopping 2 og 2, spruting, kaste ball, ringleker o. l.
6. Koke poteter — utblåsing under vann med hele hodet under.
7. Inntar flytestilling med armene på benk, kan ta ansiktet ned i vann i denne stillingen.
8. Veksling mellom innånding over vannflaten og utblåsing under vann. Øvelsen foregår i rolig tempo uten å sluke vann.

9. Kunne innta flytestilling på brystet med ansiktet under vann, komme tilbake til stående stilling ved hjelp av instruktør.
10. Som øvelse 9, men uten hjelper.
11. Kunne innta flytestilling på ryggen gjerne med små pendelbevegelser.
12. Gli framover i flytestilling på brystet med ansiktet nede i vann, 3—4 kroppslengder (torpedo).
13. Hoppe ut i vannet fra bassengkanten.
14. Dykke ned og ta opp en godt synlig ting fra bunnen.
15. Hundesvømming.

Det vil føre for langt å kommentere hvert enkelt punkt i denne fremstillingen. Interesserte henvises til Carlmark og Ødegaard: «Nye veier i svømmeopplæringen» (se «Hjertebladet» nr. 4—70), hvor det gis veiledning i hvordan vi kan trene inn disse ferdighetene.

Øvelse 7 trenger likevel en nærmere forklaring. De fleste svømmebasseng i Norge er for dype til deler av vårt øvelsesutvalg. Det ville ha vært til stor hjelp om en del av bassenget/svømmeanlegget hadde vanndybde også i armlengdes avstand. (Dette vil jeg gjerne komme tilbake til i en senere artikkel hvor det vil bli drøftet hvordan et badeanlegg ved et åndssvakehjem bør se ut.)

Vi kan imidlertid lage en benk for dette formål. Bunnen i bassenget heller jo gjerne svakt, benken kan plasseres der hvor vi får passende vanndybde for de barna vi arbeider med. Det er hensiktsmessig å utstyre benken med «sugeføtter» av samme type som brukes for takgrind til bil.

Tilvenningsprøven er både en ferdighetstest ved begynnelsen og avslutningen av et kurs, samtidig med at den gir treningsoppgaver i tilvenningsskolen. Det enkelte punkt i prøven kan gi våre elever et kortsiktig og konkret mål i treningsprogrammet.

Gleden er stor for både elev og lærer når et barn kan «koke poteter» (øvelse 6). Det kan ligge lang trening bak en slik tilsynelatende enkel øvelse.

Nå kan vi ikke forlange at alle våre elever skal beherske samtlige øvelser i tilvenningsprøven før vi begynner med svømmetakene. Dertil er elevene for forskjellige og kravene for omfattende.

Ett er likevel sikkert, med PU barn bør det drives en tilvenningsskole med et bestemt program og en klar målsetting før den egentlige svømmeskolen tar til.

Mer støtte til funksjonshemmede av folketrygdens midler

Forhøyet hjelpestønad for at foreldre lettere skal kunne beholde et funksjonshemmet barn hjemme. Økonomisk støtte til familier med funksjonshemmet barn for flytting til sted der barnet kan gis bedre behandlings- og opplæringstilbud.

Dette er to av punktene i et forslag om adgang til å bruke trygdemidler til fordel for funksjonshemmede som Stortingets sosialkomité har sluttet seg til. Hvis Stortinget vedtar sosialkomiteéns innstilling om endringene i lov om folketrygd, vil det dreie seg om ca. 17 millioner kroner årlig. Forslaget omfatter bl. a. midler til kjøp og drift av bil og andre transportutgifter, opplæring og behandling.

I dag tar attføringshjelpen sikte på ren yrkesmessig attføring. Etter forslaget vil en funksjonshemmet kunne få attføringspenger for bedre å kunne greie seig i dagliglivet, uten at dette resulterer i inntekter. Sosialkomitéen understreker at utdannelsestilbudet til de funksjonshemmede må bedres, også når det gjelder almenutdannelse. Det er ikke rettferdig at en funksjonshemmet tidlig skal binde seg til et yrkesvalg for å få støtte til videreutdannelse, mener komitéen.

Forslaget omfatter også utvidet adgang til å yte bidrag eller lån til kollektive tiltak til fordel for funksjonshemmede. Her har sosialkomitéens mindretall, koalisasjonens medlemmer, foreslått at de kollektive ytelser skal holdes innenfor en ramme som hvert år bestemmes av Stortinget, mens Arbeiderpartiets medlemmer som utgjør komitéflertallet, vil sløyfe denne betingelsen.

Lovforslag om trivselskonti

Et annet viktig lovforslag for funksjonshemmede som ennå ikke er behandlet i sosialkomitéen, gjelder de nye bestemmelser i folketrygdloven om utbetaling av pensjon og andre kontantytelser fra trygden til pensjonister som får fri kur og pleie i sykehus eller annen helseinstitusjon. Spørsmålet er utredet av et utvalg med generalsekretær Helmer Rygh som formann, og på Samordningsrådets årsmøte i Tønsberg i fjor orienterte utvalgsformannen om innstillingen (Hjertebladet nr. 3, 1970, side 101).

I odelstingsproposisjon nr. 20 (1970—71) som bygger på Rygh-utvalgets instilling og en betenkning fra høyesterettsadvokat Jens Bugge, oppmuntrer departementet til felles trivselstiltak for pasienter som ikke er i stand til å disponere sine pensjonsytelser selv. For disse grupper av pasienter har det samlet seg opp millionbeløp på bankkonti, og departementet ønsker å legge forholdene bedre til rette slik at pensjonsmidlene skal komme pasientene til nytte.

I lovutkastet er det tatt med bestemmelser om at institusjonens ledelse skal medvirke til å få opprettet felles trivselsordning hvis pasientene eller pasi-

entforening, foreldreforening eller lignende ønsker opprettet en slik ordning.

Vedtektene for slike trivselsordninger skal godkjennes av departementet, og pasientenes tilskudd til fast felles trivselsordning skal ikke kunne overstige fjerdedelen av den grunnpensjon som pasienten oppebærer under institusjonsopphold. Det blir foreslått tatt inn i loven en bestemmelse som gir departementet adgang til å avgjøre at det skal opprettes felles trivselsordning for grupper av langtidspasienter. Det gjelder tilfeller hvor det anses som en nødvendighet for å gi pasientene mest mulig nytte og glede av sine pensjonsmidler.

Departementet tar opp Rygh-utvalgets forslag om at folketrygden under institusjonsopphold skal gi kontantytelser med 25 prosent av grunnbeløpet og 10 prosent av tilleggspensjonen. Til felles trivselsordning kan det da brukes inntil fjerdedelen av disse kontantytelser.

Først egne behov

Utvalget understreker at det må være en forutsetning at den enkelte pasient først har fått anledning til å dekke sine *individuelle* behov. Den betydelige oppsamling av pensjonsmidler blant langtidspasienter tyder på at pasientene har et stort behov for bistand fra institusjonen, pårørende eller verge for å kunne dra nytte av sine pensjoner.

Blant de mange uttalelser som er innhentet av Rygh-utvalget om oppsamling av pensjonsmidler, heter det i en bemerkning fra Trastad gård at det i gjennomsnitt var oppsamlet pensjonsmidler med 2 192, kroner pr. pasient i åndssvakeomsorgen ved utgangen av 1968. Det vesentlige er likevel at enkelte pasienter får oppsamlet tusenvis av kroner som ikke kommer dem selv, men slektningene til gode, mens andre pasienter får dekket færre av sine faktiske behov og ikke kan spare opp noen midler.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om at pasientenes løpende tilskudd til felles trivselskonto maksimalt skal kunne utgjøre 6,25 prosent av folketrygdens grunnbeløp.

Nytt om nordisk samarbeid

Nordiska Förbundet Psykisk Utvecklingshämning har etter symposiet på Hurdal i fjor vår nedsatt et utvalg som skal sikre det fremtidige samarbeid i Norden når det gjelder fysisk fostring for psykisk utviklingshemmede. Utvalget består av overlege Ole B. Munch, Norge, og overfysioterapeut Britta Holle, Danmark.

Foran den nordiske kongress i Finland i august skal det holdes seminarer i de fire nordiske land om følgende emner:

I Sverige om behandling av lovovertredere, i Danmark om kontakten med foreldre og om tidlig stimulering av utviklingshemmede barn, i Finland om eldreproblemer, og i Norge om aktiviteter for utviklingshemmede barn i førskolealderen.

Landet Rundt

Finnmark, Troms og Nordland

Den omdiskuterte plassering av Trastad skole er behandlet i Kvæfjord skolestyre, som vedtok å legge skolen like nord eller like sør for Trastad åndssvakehjem, der det finnes egnede tomter. Skoleinspektørens forslag om å få skolen nærmere Borkenes sentrum ble nedstemt. Han begrunnet sin innstilling med at elevene ville få mer samkvem med miljøet utenfor hvis man la skolen et stykke fra selve institusjonen. Barna fikk gå til og fra skolen som andre barn, og plasseringen ville muliggjøre en integrering når det gjelder lærere og elever. Skolestyret var stort sett enig i skoleinspektørens prinsipielle syn, men mente at integreringen med normalskolen må skje i den utstrekning de lokale forhold tillater det. Vedtaket betyr at skolen kommer til å ligge utenfor området, men like i nærheten av Trastad.

Skolesaken på Trastad har siden tatt en nedslående vending ved at 424 beboere i Kvæfjord har protestert mot at skolen for de psykisk utviklingshemmede elevene blir bygget like ved ungdoms- og barneskolen i Kvæfjord. I protesten heter det at underskriverne stiller seg meget skeptisk til den påtenkte integrering av de to skolene, og mener det er mer et eksperiment enn en handling bygget på viten og erfaring. — Vi protesterer mot at våre barn blir brukt til dette eksperiment, lyder protesten.

Ordføreren i Kvæfjord, lensmann Christian Høyersten sier at han er meget skuffet over aksjonen og mener at lederne for den har gått for langt. Trastad trenger nytt skolebygg og har fått tilsagn om et jordareal som ligger 400 — 500 meter fra ungdoms- og barneskolen. Det er planer om et større skolebygg til 4 millioner kroner.

De som protesterer mener at området med bare 500 innbyggere i seg selv er for lite for integrering. Høyersten opplyser imidlertid at underskriftene stammer fra et område som har minst tre ganger så mange innbyggere.

— Barna i Borkenes-området og beboerne på Trastad møtes dessuten i alle tilfelle. De ferdes jo i det samme distriktet — på de samme veiene. Ingen har noensinne tatt skade av det. Jeg synes dette er meget leit, sier ordordføreren som understreker at samarbeidet mellom Trastad gård og kommunen alltid har vært meget godt.

Tre elever fra Trastad hadde siste høst en opplevelsesrik tur sørover sammen med sin lærerinne Sigvor Riksheim. De tre guttene arbeider med keramikk og fri forming, og det er meningen at de skal plasseres ut i arbeidslivet. Et opphold på Plus-sentret i Fredrikstad var ment å skulle gi dem nye impulser og lære dem andre arbeidsmetoder, og besøket ble et vellykket eksperiment både for Plus og for Trastad. Underveis besøkte de Trondheim og Nidarosdomen og i Oslo ble de unge mottatt i audiens hos Kongen på Slottet sammen med sin lærerinne, og de avla også Stortinget en visitt.

Omlag et tusen psykisk utviklings-

hemmede er registrert i landets tre nordligste fylker. Trastad har i dag fullt belegg med 372 elever og en venteliste på vel 90. Det blir ikke satset på en videre utbygging av Trastad, fordi man i steden skal ta sikte på å få mindre internater og daghjem rundt om i landsdelen.

Nord- og Sør-Trøndelag, Møre og Romsdal

Fylkestinget i Nord-Trøndelag har sluttet seg til planen om at Sør-Trøndelag fylke overtar Klæbu pleiehjem som ene-eier, men at pasienter fra Nord-Trøndelag som trenger opphold i sentralhjem skal være sikret plass på Klæbu. Nord-Trøndelag fylke skal ha rett til å oppnevne et medlem i styret for Klæbu.

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag går inn for at det planlagte ettervernshjem for psykisk utviklingshemmede på Nidarvoll i Trondheim blir tatt med i fylkets interimsplan. Hjemmet skal drives av Sør-Trøndelag krets av Norske Kvinners Sanitetsforening. Fylkets del av utgiftene er tatt med i budsjettforslaget for 1971.

I Møre og Romsdal vil de fem foreninger for foreldre med psykisk utviklingshemmede barn gå sammen i et fylkeslag for å kunne koordinere det arbeid foreldreforeningene driver lokalt.

Foreldreforeningen for «Lykkebo» i Kristiansund har kjøpt landsted til barna. Stedet skal bygges ut og forbedres, bl. a. med leke- og sportsplass og aller helst et svømmebasseng, og foreldrene arbeider med å samle midler til finansieringen ved siden av banklån.

Sogn og Fjordane, Bergen og Hordaland

Sogn og Fjordane fylke garanterer for lån til Granlia i Balestrand med 2,6 millioner kroner. Hvis alt går etter planen, vil åndssvakehjemmet kunne ta i mot pasienter fra nyttår neste år.

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har foreslått at planutvalget for åndssvakeomsorgen i henhold til den nye sykehusloven skal bestå av styret for Vestlandsheimen sammen med områdeoverlegen og en representant for hver av de tre humanitære organisasjoner i hvert fylke som Vestlandsheimen er sentralhjem for.

Rogaland, Vest- og Aust-Agder

Nærlandheimen har snart fullført en ny byggeperiode. Den 15. april, like over påske, blir det bispebesøk og innvielse av seks nybygg. Det er gjestehuset beregnet på langveisfarende pårørende, en ny kvinneavdeling med 15 plasser, mannsavdeling med 15 plasser og en barneavdeling for 12 barn. Videre en paviljong med skolekjøkken og leilighet for en husmorskole, der elevene skal lære å lage mat og stelle et hjem. Det sjette bygget er kombinert velferdshus og skole som reises i samband med kirken. Tilveksten gir Nærlandheimen 42 nye plasser, men en tar likevel inn bare 20 nye pasienter, fordi det trengs uttynning på tett befolkede gamle avdelinger.

Et foreldrelag for Bakkebø er stiftet med 65 medlemmer på det konstituerende møte i Sandnes. Laget er tilsluttet fylkeslaget og Norsk forbund for psykisk utviklingshemmede. Formann er Ivar L. Andersen.

Telemark

Produksjon av silketrykk har pågått i fem år på Dagsrudheimen, og det trykkes nå opptil 700—800 kort om dagen. Hjemmet vil gjerne komme i kontakt med organisasjoner som er interessert i å bestille silketrykk, minst 500 kort om gangen. Dermed kan man få en jevnere produksjon året rundt på silketrykkverkstedet.

Buskerud og Vestfold

På fylkesmannens prioriteringsliste for lånesøknader til Kommunalbanken og Rikstrygdeverket for nye helseinstitusjoner i Vestfold, har Solbu åndssvakehjem i Holmestrand fått første plass. Nr. 2 på listen er Fossnes sentralhjem. Dermed er åndssvakeomsorgen ført opp med lånesøknader på ialt 6,1 millioner kroner, eller nær halvparten av den samlede låneramme for 1971 på 12,5 millioner kroner.

Siden 1967 har russen i Oslo og Vestfold samlet inn 850 000 kroner i sin lynaksjon før jul. Dermed er det skaffet midler til tre familiehus i Vidaråsen landsby i Andebu. Russen har nå satset på å finansiere enda et familiehus foruten eget bakeri og vaskeri, slik at Vidaråsen kan bli helt selvhjulpen.

Hallingdalen Daghjem på Gol ble innviet før jul. Det er innredet i Golgreppen gamle skoles første etasje, der det er plass for åtte elever. Daghjemmet skal sortere under Fossnes sentralhjem. Under innvielsen ga områdeoverlege Devold honnør til Hallingdalkommunene for god samarbeidsvilje på den sosiale sektor.

Oslo

I generalplanen for sykehusutbyggingen i Oslo kommende seks-årsperiode er det regnet med en investering på 540 millioner kroner. Av dette beløp vil det gå med 50 millioner til insituasjoner for psykisk utviklingshemmede under sykehusloven.

Oslo kommune var vertskap for 250 psykisk utviklingshemmede fra Oslo og omegn ved en tilstelning i Rådhuset før jul.

Hedmark og Oppland

Lunden Pleiehjem skal utvide til ca. 20 plasser, og større vil ikke eieren ha det for at det ikke skal miste sitt preg av familiehjem. Lunden er blitt til på privat initiativ ved at eierne, Martin Hanvold og hans kone Gudrun, fikk innredet plass for åtte pasienter i sin privatbolig. Hanvold var tidligere overpleier ved et åndssvakehjem. Nå har Lunden fått eget pasientbygg med en boflate på 1000 kvm. medregnet arbeidsstuene.

Ved «Hjertebo» i Gran er det opprettet barnehage for åtte barn i aldersgruppen 5—10 år. Erfaringene har vist at det er behov for en slik daginstitusjon i Gran.

Østfold

Brattlia skole for psykisk utviklingshemmede har søkt Fredrikstad skolestyre om å få tildelt en tomt på 350 kvm av Brattliparken til et skolebygg. Det er meningen at skolen skal få fire teorirom, formingsrom, spesialrom for individuell undervisning og for logoped, og bibliotek.

For tredje år på rad har arbeiderne ved Borregård samlet inn penger til julegaver til «østerboerne». Bedriften yter samme beløp som arbeiderne greier å samle inn. *G. I.*

KVITESEID SPAREBANK
Kontortid 9-4 - Lørdag 9-13
Filial: Vrådal hver onsdag 11-14
Kviteseid

ØRDAL GARTNERI
NARDOSLETTA — TRONDHEIM
Telefon 35 304

KR. AMVIK
Landhandleri
Hvalstad
Telefon Asker 78 13 91

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
*
Ulefoss

BRØDR. LØNNHEIM
ENTREPRENØRFORRETNING
Kristiansund N — Telefon 73 023

KRISTIANSUND LETTMETALL A/S
Karosserifabrikk
Busser - Godsvogner - Kjølevogner
Renovasjonsvogner
Kristiansund N. — Telefon 77 411

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

Benytt
LOSSE- & KAILAGET
Kristiansund N. — Telefon 74 635

KAREN STANGELAND
Kolonialforretning
Sola Telefon 50 192

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

Steinkjerhus markedsføres av
A/S NORSK PRE-BO
Sandgt. - Trondheim - Tlf. 27 161

BRØDR. DALBAK A/S
Kobber- og Blikkenslager
Kilen – Tønsberg - Telefon 12 336

SPORTY A/S
Alt i sport — Våpenhandler
Brage-Fram-Gården
Tønsberg — Telefon 14 220

NORHEIM KAROSSERIVERKSTED
Inneh.: H. Norheim
Haugesund — Telefon 22 939

TØNSBERG SEKKELAGER
Inneh.: Gunnar Horn
Jern og metaller kjøpes og selges
Kilen, Tønsberg, Tlf. 14899, priv. 24024

HORNELAND & SØNN A/S
Kjøkken- & Husholdningsutstyr
Haugesund — Telefon 24 939

GULSKOGEN GARTNERI
Snitt Blomster
Gulskogen Telefon 83 35 80

KRISTIAN LINDTNER SIVERTSEN
Aut. Rørleggerforretning - Rørhandel
Kirkegt. 132 — Haugesund
Telefon 25 681 — Privat 24 287

Blomster til alle anledninger
SYRIN BLOMSTERHANDEL
O. Storhaug
Tønsberg Telefon 11 820

A/S BUSSBYGG
Bilgummi — Karosserifabrikk
Hovedforhandler for Brigsteon bilgummi
for Møre og Romsdal
Hovedforhandler for NSU biler
Hovdenakken — Tlf. 19

HEDMAN & LANGERUD A/S
BAKERI — KONDITORI
Telefon 4107 - 4224
En gros 4335
Kongsvinger

O. A. ANTONISEN A/S
Alt i kjøling
Telefoner 25 860 - 26 954 - Haugesund

JOHS. LEIKNES
Herre- og Gutteklær
Haugesund Telefon 23 200

Besøk
BELLEVUE RESTAURANT
Haugesund - Telefoner 27 000 - 27 002

KOLSTADS FARGEHANDEL A/S
Haugesund
Telefoner 22 027 - 24 460

NYE PRODUKTER & CO.
B. Bjørnsen
Hermetikkfabrikk
Stavanger Telefon 29 367

HAUSKE KONFEKSJON A/S
Torvalstad
Haugesund Telefon 39 949

RUUD MEK. VERKSTED
Saab — Salg — Service
Tromøya pr. Arendal — Telefon 30 483

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SKEDSMO AVFALLSENTRAL
Fjellhammerv. 19, Strømmen Tlf. 71 27 77
Kjøper jern, metaller, filler og flasker til dagens priser. Opphugging og demontering av større maskiner og lignende.
Henter Listeført skarpjenrslev.d. *Henter*

ELEKTRO-SERVICE
K. J. Myrabø
RADIO — TV — ELEKTRISK
Åndalsnes

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

KLÆKKEN TURISTHOTEL
Hønefoss
Telefon Hønefoss 32 201
For møter — kurs — konferanser

TRANSPORTSERVICE A/S
Langtransport - Distribusjon
Formidling - Samlasting
Oddervn. 5, Arendal - Tlf. 23 957, 24 877

AAGE BREKKE
UR — OPTIKK
Tollbugt. - Arendal - Tlf. 22 595

KRISTEN HØGELI
Kjøtt- og Pølseforretning
Arendal — Telefon 21 278

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kaffeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

OS AUTO A/S
P. O. Box 89 - OS pr. Bergen - Norway
Rep. av:
Bil - Båt - Karosseri - Brennlakkering
Hjulstilling - Motortest - Bilelektrisk
Bensin og Servicestasjon - Servicebil
Telefon 77 668

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 39 401

Karmsund Karosseri & Lakk
Lakkering · Nybygging - Reparasjoner
Servicevogn
Haugesund - Telefon 25 578

ALB. F. RASMUSSEN
Blomsterforretning
Walchendorffsgt. 2 a - Tlf. 13 165
5000 Bergen

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

DAGLIG RENHOLD
Hovedrengjøring
Oppskuring og behandling av alle typer gulv - Vinduspuss - Spesialoppdrag
NORSK KONTORVASK
Boks 1506 — 5001 Bergen

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

OLA LIE
ALT I BILRADIATORER
REPARASJONER OG NYBYGG
Fjøsangerveien 110 a — Bergen
Telefon 98 898

LILLASALONGEN
Inneh.: Tore Holm Hansen
Søndre Torg 1 - Hønefoss - Tlf. 21 051

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

BERTHA JOHANSEN
Blomsterforretning
Namsos — Telefon 72 267

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

Benytt
HÅGENSEN FOTO
Namsos — Telefon 72 436

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

ELEKTRISKE ANLEGG
ELEKTROMONTØREN
Tlf. 4625 — Eidsvoll

ANNE MARGRETHE SELLÆG
Namsos — Telefoner: 72 634 - 73 042
Dagligvareforretning
Servicestasjon - Turistinformasjon

SKAL DE BYGGE
lønner det seg å kontakte oss
Vi UTFØRER ALT I
bygg- og anleggsarbeide
BRÅTHEN & BAKKEN
Hurdal — Tlf. 76 74 01 - 76 74 05

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning — Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

OLE PETTER KULIEN A/S
Byggmester
Kristiansand S. - Tlf. 10 215

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Benytt
Halden Komm. Installasjonsforretning
Alt i elektrisk
Wiels Plass Telefon 82 950

KIRKELANDETS HUSHOLDNINGSFORRETNING
Etablert 1888
Alltid noe nytt i «Foreningen»
Kristiansund N. – Telefon 71 226

MICHAEL SCHAU OG SØNN
Telefon 23 160 — Hamar
BLIKK- OG KOBBERSLAGERVERKSTED
Ventilasjon — Varmluft — Vifter — Migthy plate
Aluminium takrenner og nedløp

BRØDR. HOLSTAD A/S
Murmester — Entreprenørforretning
Råde — Telefoner 74 029 — 74 099

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - -Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sund S. - Tlf. 12 325

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - -Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

Ved besøk i TVEDESTRAND
anbefales min kafé
Trygve Arentsen & Co.
Bakeri og Konditori

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 80 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

Alt i Foto & Filmutstyr
FOTOMAGASINET
St. Mariegt. - Sarpsborg - Tlf. 52 525

ADOLF HORNELAND A/S
Jernvarer
Haugesund — Tlf. 21 160

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovvn. 6 - Ørebekk - Tlf. 27 633

EINAR HANSEN
Byggmester
Tolgegt. 5 - Haugesund - Tlf. 24 402

RAJOTEX
Sadelmakerverksted — Bilutstyr
Varetrekk — Omstopping
Ørebekk — Telefon 27 334

TOMREN A/S
Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

A/S GRESVIK BILRUTER
Ørebekk
Tlf. Fredrikstad 27 292 - 27 311

GRUNN & BETONG A/S
Entreprenør
Tlf. 12 320 - 17 984 - Fredrikstad

Gjør Deres innkjøp i
LUNDE HANDEL
Inneh.: Tormod Beck
Alt i Dagligvarer
Kråkerøy — Telefon 37 111

BJØRN GREGERSEN
Rørleggerforretning
Geddes gt. 13 - Horten - Telefon 42 137

ELEKTROMEKANISK INDUSTRI
Torggt. 18 - Horten - Telefon 43 736
Spesialitet:
Likerettere for små traktorer og Gaffeltrucks

Besøk
CHRISTIAN KRO
Stedet hvor maten er billig og god
— De finner oss i
Strandgaten 2 - Horten - Telefon 43 106

A. GUDMUNDSENS EFTF.
Alt i Kjøtt- & Pølsevarer
Horten — Telefon 41 140

R. G. LIOR — METALLSTØPERI
Strandveien — Rælingen
Telefon Lillestrøm 71 17 77

SOLHØY FRUKT- & TOBAKKSFORRETNING
Alt i Røkesaker - Frukt og Lesestoff
Tveiten — Horten — Telefon 43 201

JOHS. SANDVIK A/S
«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

TORGNY FREMSTAD
Alt i Frukt og Tobakk
Gjøvik — Telefon 71 436

NILS NILSEN
Tapetserforretning
Fredrikstad - Tlf. 12 794

LILLEKOLLEN RAMMEVERKSTED
Alt i innramming
Storgt. 14, Gjøvik - Telefon 72 953

«CRI» DAMEFRISØR
Inneh.: Paul Scott
Kongsvinger - Tlf. 14 060

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

RIVOLETT PARFYMERI
Handelsbygningen
Alt i
Parfyme — Reiseartikler og vesker
Gjøvik Telefon 71 146

TEKSTIL-GROTTEN
Stoffer for hele familien
Storgt. 1, Fredrikstad - Tlf. 12 823

GJØVIK OG OPPLAND FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

BJARNE VABØ
Blikkenslagermester
Lillehammer — Telefon 52 422

TRICO
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
BRØNNØYSUND

Murmester
OLE MYKSVOLL
Ø. Stadionv. 39 — Laksevåg
Telefon 60 335

For god — nvbrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

Kongsvinger Barneutstyr
Kongsvinger — Telefon 4846
Spesialforretning for gutter og piker
Avdeling for babysaker

Ta Deres venner med til
CAFE PALMEN
Svømmehallen
når De skal vise Dem «Det Nye Bergen»

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon 73 354

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

Asker Damefrisørsalong
Innehaver: Laila Nyborg Gabrielsen
BANKGÅRDEN - ASKER
Telefon 459

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

Johan Sanengen A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

Lundheim Bensin & Service
Inneh.: Ragnar Håkonsen & Co.
Bensin – Olje - Smøring
Kiosk
Sarpsborgvn. 107 - Fredrikstad
Tlf. 14 439

HERMANN NILSEN
Blikkenslager
Nansetgt. 17 - Larvik - Tlf. 81 918

LUNDS LABRADOREKSPORT
Larvik
Telefoner 84 965 - 81 516

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

LIMA TRANSPORT
Telex 2287 — Tlf. 28 098 - 27 158
Stavanger

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
Skrapjern og metaller en gros
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627, 15 612

HAMAR BETONGFABRIKK A/S
Ferdigbetong
Hamar — Tlf. 22 223

SKJEBERG AUTO-SERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

O. TORJUSSEN & SØNNER
Byggmestere
Telefoner 32 802 - 22 088
Stavanger

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

A.S AGROTEKNIKK
Mysen
Telefoner: 1482 - 1538
Alt i maskiner og utstyr for
Jordbruk - Skogbruk - Hagebruk

LUNDEGÅRD & THORESENS EFTF.
Trikotasjevarer - Garn
Sarpsborg — Telefon 52 225

S. LUNDE
Stigefabrikk
Iseveien - Sarpsborg - Tlf. 67 112

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

BRØDR. JOHNSEN
Konfeksjonsmagasin
Pellygt. 27 - Sarpsborg - Tlf. 52 478

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

JOH. KR. JOHANSEN
Kolonialforretning
Torvet 2 - Halden

M. HAUGLAND
Trelast- & Entreprenørforretning
BORKENES

Susebakke Trævarefabrik
SAG og HØVLERI
Mysen — Tlf. 89 17 00
Dører - vinduer - trapper - innredninger
Høvlet og uhøvlet last

Brødrene Fjeld Elektrisk
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

HÅNDVERKERNES BAKERI
Alt i Baker- og Konditorvarer
Kongensgt. 25 - Moss - Telefon 51 293

A/S INDUSTRISHIP
Utfører sveise- og monteringsarbeider
Sarpsborg - Tlf. 55 515, 54 780

Besøk
A.K.S. KAFETERIAEN
Frokost — Lunsj — Middag
Torget - Tønsberg - Telefon 12 104

GABRIEL ØSTRÅTT
Bilverksted
Telefon 62 020
Sandnes

JANSENS BLOMSTER
Sandnes — Telefon 61 142

ARNE JOHANNESEN
Bakeri og Konditori
Sandnes — Tlf. 61 651

O. C. KITTELSEN
En gros — Import
Delikatessekjøkken — Kolonial
Tverånes - Mo i Rana - Telf. 50 666

MARTHINSENS KLISJEANSTALT
Urgt. 6 — Telefoner 27 422, 21 173
Stavanger

TRYGVE KOLSTAD
Byggmester
Verdal Tlf. 88 469

Alt i dagligvarer hos
R. GUSTAVSEN A/S
ved Tinghuset
Drammens nye sentrum — Tlf. 83 37 60

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
Sandnes

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

Benytt
Ludvig Paulsen Bilsentral
BP-stasjonen — Rutebiler
Horten — Tlf. 41 129

Christiansands Babymagasin
Alt for Baby og Barn
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
Amtmann Blomsgt. - DRAMMEN
Telefon 83 38 32

ASLAGÅRDEN BENSINSTASJON
Inneh.: Oddvar Baashus
B.P. Bensin - Oljer - Smøring
Døgnvakt - Besøk kafeteriaen
Hamar Telefon 25 180

A/S KARMSUND CEMENTINDUSTRI
Alt i «GULVBELEGG»
Haugesund — Telefon 22 689

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

EVENSEN & EVENSEN
Aut. Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

BRING MØBELSENTER
Storgt. 22
Lillehammer Telefon 53 380

A-S BETONGRØR
SPILLUM I NAMDALEN
Produksjon av: betongrør 4—18 tommer, kulvert 60—120 tommer. Kumringer, Septiktanker. Nopsasten i flere farver.

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

STORGATENS KAFE
Anbefales som et meget godt spisested
Tønsberg — Tlf. 13 909

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

KJELL H. THOMASSEN
Byggefirma
Hafrsfjord
Stavanger Tlf. 55 943

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

TANGEN BENSINSTASJON
Inneh.: Thomas Olsen
Smøring - Oljeskift - Vask
Motorvask - Tektyl
Understellsbehandling utføres
Tistedal - Tlf. 92 270

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

BILEIERE!
Vi har alltid nye og ferske batterier til Deres bil. Har De vansker med radiatoren? Benytt vårt radiatorverksted,
FEVANG BATTERISERVICE
Moveien 4 - Sandefjord - Tlf. 63 274

DRECHSLERS PARFYMERI
Bijouteri — Portefølje
Sortland

Skotøymagasinet
Telefon 3076
ÅRNES
Skotøy - Herreekvipering
Sportsartikler - Møbler

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

TRYGVE FURUSETH A/S
Lillestrøm
Tømmermestre & Entreprenørforretning
Telefon 71 36 14

LASKEN KOLONIAL
Dagligvareforretning
Lasken, Sandefjord — Tlf. 75 045

WOLD OG HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Alle veier fører til
SLAKO A/S
Supermarkeder
Tolvsrød pr. Tønsberg
Tlf. 25 357 - 25 358

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

«DE TRE NØSTER»
Garn - Trikotasje - Kjoler
Tlf. 82 194
Skreia og Lena

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. installatør
Tlf. 31 430 — Stange

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

Gresvik Elektriske Forretning
Alt i elektrisk
Aut. installatør
Gressvik Telefon 27 265

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

SVERRE BUER
Ass. Landhandel
Torvet - Nøtterøy - Telefon 22 360

BESØK
Skotterud Gjestgiveri & Kafeteria
Skotterud - Telefon 5309

Alt i møbler — rimelige priser
SKREIA MANUFAKTURFORRETNIN
Åsmund Glemmestad
Telefon 82 377

GREVEN KAFETERIA
Mandal — Telefon 61 440

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

SÆTRANG FOTO
Alt i fotoartikler
Torggt. 32, Hamar — Tlf. 23 754

FLAGGSTENGER med stol
Svingbare KLETØRKESTATIVER galv.
STÅLRØRSTIGER skyvbare
Skriv eller ring til oss, og vi sender brosjyrer og prisliste
JA MEK. INDUSTRI
5047 Stend — Tlf. Bergen 76 970

Benytt
TRYGG KAFETERIA
OVERNATTING
Verdal — Telefon 88 616

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

MANDALS SPAREBANK
Mandal
*
Etablert 1840

Asker Møbeltapetserverksted
Asker
Fabrikasjon av båtseter, båtputer og møbler
Tlf. verksted Asker 79 91 02
Møbelforretning i Heggedal, tlf. 79 72 52

B Gravdahls Kjøttforretning
Lier
Telefoner 84 60 41 - 84 62 02

SIGVART SIGVARTSEN
Stenhuggeri
Lierbyen — Tlf. 84 65 33 - 84 69 48
Monumenter - Heller - Bygningssten

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

O. WIIG
Farvehandel
Molde — Telefon 51 744

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

NESTTUN SERVICE SENTER
TUNGELAND & CO.
Telefon 72 122 - Nesttun
Bensin - Olje - Rekvisita

JOHAN P. BJØRNSETH
Frukt & Tobakk
Ålesund — Telefon 22 081

SKIEN VARELAGER
Sengeutstyr og klær for hele familien
Skien Telefon 21 426

LEIF STAVE
Murmester
Ålesund — Telefon 22 676

Asker Tapet & Gulvbelegg
Semsveien, Asker — Telefon 78 30 19
Ragnar Bø, bolig: Gustav Wentzels vei 8
Telefon 78 32 03

LARS T. VIGRE
Skotøyforretning
Sandnes — Tlf. 61 282

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

Byens spesialforretning i Vegg til vegg-tepper og Tepper og ryer

ANKER
Torget 4 - Molde - Tlf. 53 716

Side

Utveksling av metodiske erfaringer innen kroppsøvingsfaget. Av lærer Tore Gulbraar 63
Nordisk samarbeid om fysisk fostring. Symposium på Hurdal tar initiativet 92
425 kroner av trygdepengene på felles trivselskonto (Generalsekretær Helmer Rygh) 101
«Verksted og fabrikk» på Fossnes 106
Kirken og de funksjonshemmede 110
Svømmemetodikk i undervisning av psykisk utviklingshemmede. Av lærer Tore Gulbraar 132
Det tok ti måneder (fra Dagsrudheimen) 174
Alle kan lære noe. Høstkonferanse med rekordtilslutning 217
Gunnar Brekke: Institusjonens ansvar for klientell som funksjonerer lavt 231
Foreldre kan kreve skole i hjemmet 242

FAMILIE — FORELDRE

Ligaen drøfter foreldreorganisasjonen 3
Overlatt til kloke koner? 173
Foreldre ble holdt med godt snakk — i steden for å få vite sannheten. Sosionom-undersøkelse avslører 177
Klar beskjed tidligst mulig, og til begge foreldre samtidig Svensk undersøkelse 189
Mødre med 15 smårollinger. Kurs på Haraldvangen 194
Legene vet for lite om åndssvake nyfødte. Sosionom-undersøkelsen skaper livlig debatt 222
Foreldre til åndssvake barn blir sjelden informert. Av barnelege Anders Smith 224
— men Tommelien var lykkelig (Wenche Foss) 227
Første foreldrerådgiver i full stilling ansatt 235
Rådgivning for foreldre med åndssvake barn. Av psykiater Oddvar Bastøe 241

LOVGIVNING

Misnøye med Israels lov om åndssvakeomsorg 56
Egen lov om psykisk utviklingshemmedes rettigheter krever «Vår rett» 93

STATSSTØTTE — BIDRAG

170 000 kroner av Hjelpestikker til åndssvakeomsorgen 131
Staten betaler det meste 240

KONGRESSER — KURS — KONFERANSER Side

To uker skurs for småbarnsmødre på Haraldvangen 141
Til inspirasjon i hverdagen virke 153
Nordisk kongress i Tammersfors 3.—6. august 1971 175
Høstkonferanse i Oslo om de lavtstående 193
Neste verdenskongress i Montreal oktober 1972 221
Seminar om foreldrekurs 243

FORSKNING — MEDISIN

Ennå ikke statsstøtte til forskningen 15
En internasjonal vitenskapelig kongress 20
Tenkning hos en gruppe voksne på Vestlandsheimen,
Av universitetslektor Dagmund Svendsen 134

SAMORDNINGSRÅDET — ANDRE ORGANISASJONER

Samordningsrådets pedagogiske utvalg skal samordne undervisningstilbudene. Av skolestyrer Ove Snähre 19
Et kamorgan for de åndssvake. Årsmøtet i Tønsberg positivt til ny struktur 85
Årsmøtet i Tønsberg: 20 år som pressgruppe 90
Ny formann i Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede .. 95
Nytt fra samordningsrådet 9, 92, 176, 243

DIVERSE

Vår lille gjest. Dikt 13
Norsk pennevenn søges 91
Verdensutstilling av kunst for psykisk utviklingshemmede barn 152
Pilegrimmer støtter omsorgen 221
Mosjonssykkel for overvekt 223
Flinke appelsinplukkere 229
«Ta med deg Harald neste gang» 237
Syster mi. Dikt av Hildeborg Lossius Eggestad 239

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren Gunvor Heier, postboks 167, 1324 Lysaker.

Innbetaling for abonnement til postgirokonto 9473. Bankgirokonto 6088.05.01081 eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. — Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser angående annonser og betaling for disse skjer til Aug. Hanssens Forlag, Øvre Slottsgate 5, II etg. Oslo 1.

Manuskripter til Hjertebladet sendes redaktøren, Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.

Sivilingeniørene
CARLSEN og OPPEN
Konsulenter i byggeteknikk
M.N.I.F.
Nygt. 24 - 4000 Stavanger
Telefon 31 392 - 27 381

MOHOLTS KAROSSERI
Sandefjord — Telefon 63 375

RADIATORSERVICE A/S
Solandsbakken 4
Stavanger Telefon 21 476

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

A/S WIKENE
Elektrisk forretning
Nytorget — Stavanger
Telefon 21 280

S. EDQVIST
Mek. Verksted
Pindsle — Sandefjord
Telefon 66 671 — Privat 65 538

L. HVIDING
Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

JOHN HAUGVALDSTAD
Malermester
Muségt. 30 — Telefon 24 801
Stavanger

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

«LOTUS»
Damefrisersalong
N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

HAUKERØD BENSINSTASJON
Sandefjord
Telefoner: 75 025 - 75 313

LYNG DROGERI — SYKEARTIKLER
Egersund — Telefon 91 895

ERLING OUTZEN
Bakeri & Konditori
Molde — Telefon 51 348

ARNE BØE & SØNN
Inneh.: Alf Bøe
Malermester
Bolette Wiesesgt. 3
Stavanger — Tlf. 24 549

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

Bygningsartikler

JOH. BAKKELI
Malermester
(inneh. malermester Sverre Bakkeli)

Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg

Etabl. 1914 — Telefon 1324 - 2625

— HARSTAD —

Distriktets største forretning i bransjen

Egen farvehandel

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S

Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64

OSLO

Grafia Boktrykkeri, Oslo